

EKSPORT QILUVCHI KORXONALARNING TASHQI BOZORLARDA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Matchonov Mirzabek Raximovich

Osiyo Xalqaro Universiteti 1-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8321768>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25- August 2023 yil

Ma'qullandi: 28-August 2023 yil

Nashr qilindi: 06-September2023 yil

KEY WORDS

raqobat, korxonona

raqobatbardoshligi,

raqobatbardoshlikni

boshqarish, tashqi bozorlar,

raqobatbardoshlik strategiyasi,

barqarorlashtirish

tendentsiyasi.

ABSTRACT

Maqolada tashqi bozorlarga chiqishda korxonaning raqobatbardoshligini boshqarish yondashuvlari ko'rib chiqiladi. Eksport qiluvchi korxonalarni tashqi bozorlarda barqaror raqobatbardosh mavqega ega bo'lish uchun asosli raqobat strategiyasini shakllantirishi va kelajakda amalga oshirishi kerakligi shuningdek, korxonona har doim turli xil o'zgarishlarga tayyor bo'lishi kerakligi bozor muhiti va ularga o'z vaqtida javob berishi haqida so'z boradi.

O'zbekistonning eksport salohiyatini mustahkamlash masalalari iqtisodiy o'zgarishlarning hozirgi bosqichida dolzarbdir. Eksportning ishlab chiqarishni ushlab turish omili va milliy iqtisodiyotning ustuvor ehtiyojlarini qondirish uchun valyuta manbai sifatidagi ahamiyati hozirgi kunga kelib sezilarli darajada oshdi. Eksport iqtisodiyotning eng yirik tarmog'iga aylandi, bu orqali mamlakat yalpi ichki mahsulotining beshdan bir qismi sotiladi.

Hozirgi vaqtda ichki eksport O'zbekiston iqtisodiyotini barqarorlashtirish tendentsiyasi inqirozdan o'ta boshlagan, ishbilarmonlik faolligining jonlanish belgilari mavjud bo'lgan, tashqi iqtisodiy faoliyatni yanada erkinlashtirish, mamlakatning ko'p tomonlama savdoda ishtirok etishi sharoitida rivojlanmoqda. iqtisodiy hamkorlik tashkilotlari kengayib bormoqda va Rossiya eksportining asosiy tovarlari uchun global vaziyat yanada murakkablashmoqda.

Tashqi iqtisodiy faoliyatni liberallashtirish bo'yicha izchil olib borilayotgan yo'nalish O'zbekiston eksportini rivojlantirishda muhim ijobiy rol o'ynaydi. So'nggi paytlarda eksportga nisbatan miqdoriy va boshqa noan'anaviy cheklovlar keskin qisqartirildi, strategik ahamiyatga ega tovarlarning "maxsus eksportyorlari" instituti bekor qilindi, tovar va xizmatlar eksportini cheklashlarga eksport qiluvchilar tomonidan yetkazib berishning majburiy hajmi bajarilmaguncha yo'l qo'yilmaydi.

Shu bilan birga, eksport sohasida erishilgan muvaffaqiyatlar O'zbekiston iqtisodiyotidagi cheklangan miqdordagi eksportga yo'naltirilgan mahsulotlarga ichki talabning keskin pasayishi bilan bog'liq o'ziga xos sharoitlar bilan ta'minlanayotganini ko'rmaslik mumkin emas. tarmoqlar. Quyidagi omillar O'zbekiston eksportiga sezilarli darajada to'xtatuvchi ta'sir

ko'rsatishda davom etmoqda:

- mahalliy sanoat mahsulotlari va birinchi navbatda, mashinasozlik mahsulotlarining past raqobatbardoshligi;

— aksariyat ishlab chiqarish va konversion tarmoqlarning og'ir moliyaviy ahvoli, bu esa ichki resurslardan foydalangan holda eksportga yo'naltirilgan istiqbolli loyihalarga sarmoya kiritishni deyarli imkonsiz qiladi;

— iste'molchi va ekologik ko'rsatkichlarga talablar sezilarli darajada oshishi fonida eksport mahsulotlarini sertifikatlash va sifatini nazorat qilish bo'yicha mahalliy tizimlarning yetarli darajada rivojlanmaganligi; shuningdek, sanoati rivojlangan mamlakatlar bozorlarida sotiladigan mahsulotlar xavfsizligi;

- ko'pchilik mahalliy korxonalar uchun eksport sohasida maxsus bilim va tajribaning yo'qligi, tashqi bozorlarda ularning ko'rsatkichlarini muvofiqlashtirishning yo'qligi;

— postsovet hududida va Sharqiy Osiyomamlakatlari bilan an'anaviy ishlab chiqarish aloqalarining uzilishi, rivojlanayotgan mamlakatlarning ko'plab hamkorlari bilan hamkorlikning qisqarishi;

— xorijdagi o'zbekistonlik eksportchilarga nisbatan kamsitish elementlarini saqlab qolish, O'zbekistonni istiqbolli bozorlardan chiqarishga majburlash yoki ularga kirishiga yo'l qo'ymaslik uchun cheklovchi biznes amaliyotlaridan, shu jumladan kartel kelishuvlaridan foydalanish;

— O'zbekistonning kreditlar va investitsiyalar bo'yicha xalqaro ishonchlilik reytingining pastligi, bu esa O'zbekiston eksportini rivojlantirish uchun xorijiy mablag'lardan foydalanishni qiyinlashtiradi.

O'zbekistoneksportining, ayniqsa, ishlab chiqarish sanoatining raqobatbardoshligini oshirishga davlat yordamini kuchaytirish, mamlakatda ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni moliyaviy qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Fundamental va tarmoq ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini amalga oshirish uchun katta davlat mablag'lari zarur.

Jahon tajribasidan ko'rinib turibdiki, eksportni, ayniqsa, yuqori darajada qayta ishlangan mahsulotlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning muhim yo'nalishlaridan biri soliqlarni tartibga solishdan foydalanish hisoblanadi. Bu sohada qo'shilgan qiymat solig'ini qaytarish, tayyor mahsulotni eksport qiluvchi korxonalar uchun daromad solig'ini hisoblash va to'lash, xizmatlar eksportiga bilvosita soliq solishni kamaytirish, eksport qiluvchilarni reklama uchun soliq to'lashdan ozod qilish va hokazolar bo'yicha maxsus chora-tadbirlar ishlab chiqilishi mumkin.

Kelgusida mamlakatda iqtisodiy vaziyat yaxshilangani sari eksportga yetkazib berilayotgan uskunalarni sotish va ularga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha xorijiy infratuzilmani mustahkamlashga qaratilgan davlat choralarini ko'rish mumkin bo'ladi.

Raqobatbardoshlikni oshirish va eksportni rivojlantirishning dolzarb masalalari tashqi savdo faoliyatini axborot bilan ta'minlashni takomillashtirish bilan bog'liq. Bu sohada birinchi navbatda moliyalashtiriladigan tashqi savdo axborot tizimini yaratish hisoblanadi respublika byudjeti hisobi. Tashqi savdo axboroti tizimining samarali faoliyat yuritishining zarur sharti mijoz uchun qulay shaklda axborotni malakali va tezkor taqdim etishni ta'minlaydigan axborot-konsalting xizmatlari tarmog'ini shakllantirish hisoblanadi.

Mahalliy mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirish maqsadida eksport qilinadigan tovarlarni sertifikatlashtirishning samarali tizimini tashkil etish zarur (ilgari eksport

tovarlarini davlat inspeksiyasiga o'tkazishga o'xshash). Bu xalqaro savdodagi texnik to'siqlarni bartaraf etishning muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi va O'zbekiston tovarlarining tashqi bozorlarga chiqishini sezilarli darajada osonlashtiradi.

Amaldagi tekshiruvdan farqli o'laroq, yangi tizim sifatsiz mahsulotlarning tashqi bozorga chiqishiga to'siq bo'libgina qolmay, balki uning sifati bo'yicha xorijiy xaridorlarning talablarini inobatga olgan holda raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga ko'maklashishi kerak. Ushbu faoliyatning muhim jihati O'zbekistonning xalqaro va mintaqaviy sertifikatlashtirish tashkilotlari ishidagi ishtirokidir.

O'zbekiston standartlashtirish va sertifikatlashtirishning zamonaviy tizimlari umuman olganda ushbu faoliyatni tartibga soluvchi GATT, UNECE, ISO talablariga muvofiqlashtiriladi. Shu bilan birga, mamlakatimizda ko'plab turdagi mahsulotlar sifatini sertifikatlash uchun zarur texnik baza mavjud. Qator mahalliy sinov laboratoriyalari xorijlik hamkasblari bilan ishbilarmonlik hamkorligi jarayonida o'zining yuqori malakasini tasdiqladi.

Shunday qilib, O'zbekistonning ushbu sohadagi xalqaro hamkorlikda faol ishtirok etishi uchun mustahkam asos mavjud.

Milliy tovar va xizmatlarni tashqi bozorlarga olib chiqishning xorijiy amaliyotida reklamaning barcha vositalariga alohida e'tibor qaratiladi. O'zbekiston eksport tovarlari reklamasini takomillashtirish eksportni rag'batlantirish siyosatining muhim organik qismiga aylanishi kerak va davlat bu faoliyatda faol rol o'ynashi kerak.

Eksport reklamasining shakllaridan biri savdo ko'rgazmalari va yarmarkalardir. So'nggi yillarda ko'rgazma-yarmarka faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash amalda qisqartirildi, bu an'anaviy xalqaro ko'rgazmalarda O'zbekiston ekspozitsiyalarining sezilarli darajada qashshoqlashishiga olib keldi. Bu boradagi ishlarni zamonaviy talablar darajasida tiklash, kengaytirish va takomillashtirish zarur. U eksportni rivojlantirish nuqtai nazaridan eng muhim faoliyatga qaratilishi kerak.

Muxtasar qilib aytganda, Milliy ishlab chiqaruvchilarni samarali himoya qilish, birinchi navbatda, raqobatbardosh mahalliy ishlab chiqarish korxonalarini tashqi bozorga chiqish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar, moddiy va nomoddiy aktivlar bilan to'ldirishlari uchun ularni qo'llab-quvvatlashga asoslanishi kerak. Ushbu yondashuv bilan O'zbekistonning ichki bozorini himoya qilish milliy eksport strategiyasining muhim elementi bo'lib xizmat qiladi. O'z navbatida, eksportni, ayniqsa, ishlab chiqarilgan mahsulotlarni rivojlantirish milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish uchun uzoq muddatli rag'batlarni ta'minlaydi, shuning uchun u import bosimiga kamroq moyil bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ashurov, Maxammadjon Sotvoldievich; Shakirova, Yulduz 6 Saidalievna; Akmaliddinov, Shuhrat Korxonalarining eksport faolligi va malakasini oshirishga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish
2. Muminova, Elnoraxon Abdukarimovna 19 Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish mexanizmi sifatida
3. Mo'minova, Elnoraxon Abdukarimovna; To'xtasinova, Muxaye 29 Mirzasultonovna; Hakimova, Madinaxon Bank tizimida kadrlar tarkibi va aylanmasini tartibga solish masalalari
4. Nabieva, Nilufar Muratovna; Mahammadjonova, Tamanno 39 Muminovna Ba'zi rivojlanish muammolari ishlab chiqarishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish

5. To'xtasinova, Dildoraxon Raxmonberdiyevna Hududlardagi to'qimachilik sanoati korxonalarining innovatsion salohiyatini boshqarish mexanizmi
6. <https://studfile.net/preview/2262027/page:15/>

INNOVATIVE
ACADEMY